manifeſte oſtendunt. Et ideo, aut peti quod [1] ſolutum eſt non poteſt, aut ex cauſa fideicommiſſi, ut debitor liberetur, agendum eſt: niſi [2] liquido probari poſſit eum non liberari debitorem voluiſſe, ſed errore [3] lapſum ſolutam ſibi pecuniam exiſtimaſſe. PP. 7. Kalend. Martii, ANTONINO A. IV. & BALBINO CONSS. 214.

2. Imp. ALEXAND. A. Fauſtinæ.

ETiamſi veritas debiti [4] non ſubeſt, falſa tamen demonſtratio [5] non perimit legatum, & ex teſtamento ejus quoque nomine competit actio. PP. 7. Id. Novemb. ALEXANDRO A. CONS. 223.

Si maritus legat dotem uxori certa quantitate non expreſſa, oportet uxorem probare numerationem. Salic.

3. Idem A. Verinæ.

SI non [6] deſignata certa quantitate dotem tibi legavit maritus, ſed *quodcunque ad eum dotis nomine perveniſſet, perventurumve eſſet*, & id ex teſtamento petis: neceſſaria probatio eſt numeratæ pecuniæ. Quod ſi quantitatem [7] expreſſerit, debetur [8], & ſi in dotem datum non [9] eſt: quaſi aliud legatum, non eo jure, quo dos fungitur. PP. Non. Maji, MAXIMO II. & ÆLIANO CC. CONSS. 224.

4. Imp. GORDIAN. A. Alexandro.

SI dotem (ut proponis) defuncta [10] in matrimonio uxore tua patri [11] ejus reddidiſti, vel etiam ea non reddita, teſtamenti verbis (ut adſeveras) munitus es, quibus ſe recepiſſe [12] dotem univerſam quondam ſocer tuus ſignificavit: ne hoc nomine conveniaris, ſolicite agere non debes: cum aut ſoluta dote, nulla ſuperſit actio, aut non reddita, adverſus petentem juxta defuncti voluntatem parata ſit exceptio. PP. 15. Kal. Jun. SABINO II. & VENUSTO CC. CONSS. 241.

Si legatur dos facta relatione ad inſtrumentum dotis, nihil aliud requiritur, niſi quod inſtrumentum loquitur. Bald.

5. Impp. DIOCLETIANUS & MAXIMIANUS AA. & CC. Severæ.

REfert [13] largiter, [an] *dotem tibi reddi* maritus, an *quæ* [14] *inſtrumento dotali conſcripta ſunt*, legati, ſeu precariis verbis ſtatuit: quippe [cum] ſuperiore quidem caſu datum probanti repeti tantum, poſteriore vero nihil [15] nocente falſa demonſtratione [quod] ſignificatum [eſt] inſtrumento, poſtulari poſſit. S. 14. Kal. Decembr. CC. CONSS. 293.

TIT. XLV.
DE HIS QUÆ SUB MODO [16] LEGATA, VEL FIDEICOMMISSA RELINQUUNTUR.

1. Imp. ANTONINUS A. Saturninæ.

IN [17] legatis quidem, & fideicommiſſis etiam modus [18] adſcriptus pro [19] conditione obſervatur. Sed ſi per te non ſtat, quominus voluntati teſtatoris pareas, ſed per eum, cui [20] *nubere* [21] juſſa es, quo minus id, quod tibi relictum eſt, obtineas, non oberit. PP. 5. Kal. Januar. [22] GENTIANO, & BASSO CONSS. 212.

2. Imp. GORDIANUS A. Ammonio P. P.

EX [23] his verbis, *Titio decem millia, vel inſulam relinquo, ita ut* [24] *quinque millia ex his, vel eandem inſulam Mævio reſtituat*: licet antea [25] neque legati, neque fideicommiſſi petitio naſcebatur, tamen in libertate [26] a D. Severo hoc admiſſum eſt. Sed & in pecuniariis cauſis [27] voluntatis tuendæ gratia non immerito recipiendum eſt, ut etiam ex hujuſmodi verbis, ſive [28] ad conditionem, ſive ad modum reſpiciant, ſive ad dandum, vel faciendum aliquid: fideicommiſſi actio omnifariam naſcatur, videlicet in [29] conditionibus poſt exitum earum. Sin vero legato, aut fideicommiſſo relicto, teſtator legatarium, ſeu fideicommiſſarium prohibuerit, vel heredem ſuum, vel alium quendam debitum exigere: habet debitor adverſus legatarium, ſeu fideicommiſſarium agentem, uſque ad quantitatem [relicti, ſive] fideicommiſſi, ſive legati exceptionem [30]. PP. 6. Id. Auguſt. SABINO II. & VENUSTO CONSS. 241.

TIT. XLVI.
DE CONDITIONIBUS [31] INSERTIS [32] TAM LEGATIS, QUAM FIDEICOMMISSIS, ET LIBERTATIBUS.

De conditione, ſi ſine liberis deceſſerit.

1. Impp. SEVERUS & ANTONINUS AA. Claudiæ.

CUm [33] teſtatorem fideicommiſſum Tralliano [34] ab eo, quem pro parte heredem inſtituerat, ita reliquiſſe proponas, *ſi* [35] *ſine liberis inſtitutus diem obiiſſet*: iſque nepotem quem ex filia ſuſceperat, heredem inſtituerit, conditionem adſcriptam fideicommiſſo defeciſſe, manifeſtum eſt: niſi alia defuncti voluntas evidenter probetur. PP. Non. Decembr. LATERANO, & RUFINO CONSS. 198.

De conditione divortii.

2. Iidem AA. Galliano.

CUm patremfamilias fideicommiſſi nomine, quod in diem certam reliquit, ita cavere præcepiſſe proponas [36], *ſi a marito non* [37] *divertiſſet*, juriſdictionis [38] originem perinde ſervari æquum eſt, ac ſi nihil ſuper ea re ſcriptum fuiſſet. Nec [39] exemplum legati, vel hereditatis, in quibus conditio divortii nonnunquam remitti ſolet, huic rei comparandum eſt: cum [40] abſurdum ſit, ideo perpetui edicti negligi formam, quia patris ſui voluntati non obtemperatur. PP. *Antiochiæ*, 11. Kalend. Auguſt. ANTONINO A. II. & GETA II. CONSS. 206.

De conditione, ſi cum focaria ſua, matreque ejus moretur.

3. Imp. ANTONINUS A. Aurelio militi.

SI ea conditione Aulazanus [41] legata teſtamento præſtari voluit, *ſi cum focaria ſua* [42] *matreque ejus moraretur*, & per eum ſtetit, quo minus voluntati teſtatoris pareret: cum [ſua] ſponte ſcripturæ teſtamenti non [43] obtemperaverit, ad petitionem non admittitur. PP. 6. Id. Jul. LÆTO II. & CERREALE CONSS. 216.

De conditione nuptiarum.

4. Imp. ALEXAND. A. Liciniæ.

LEgatum, ſive fideicommiſſum a patruo tuo relictum tibi ſub conditione, *ſi* [44] *filio ejus nupſiſſes*: cum mortuo [45] filio, priuſquam matrimonium cum eo contraheres, conditio defecerit, nulla ratione deberi tibi exiſtimas. PP. Kal. Decembr. ALEXAND. A. II. & MARCELLO CONSS. 227.

5. Impp. DIOCLET. & MAXIM. AA. & CC. Fauſtino.

SI uxorem tuam tempore [46] nuptiarum in [47] patria poteſtate fuiſſe monſtretur, fideicommiſſi commodum ei relictum, *cum* [48] *nupſerit*, nullo alio diem ejus cedere prohibente, patri quæſitum non ambigitur. † Quod ſi a patre ante nuptias emancipata fuerit, ac poſtea deceſſerit, ſuperſtite patre, & marito, ac liberis: actionem fideicommiſſi ſibi competentem ad heredes ſuos tranſmiſit. S. 6. Kal. Febr. *Sirmii*, CC. CONSS. 293.

De conditione pluribus perſonis *injuncta*.

6. Imp. JUSTINIANUS A. Joanni P. P.

SI plures perſonæ unam conditionem implere fuerint juſſæ, apud Ulpianum *dubitabatur*, utrumne omnes ſimul eandem facere debeant, an ſinguli quaſi ſoli implere eam compellantur? Videtur autem nobis unumquemque [49] neceſſitatem habere conditionem implere, & pro portione ſibi contingente accipere quicquid ex hoc commodi eſt: ut hi quidem, qui compleverint juſſa, ad lucrum vocentur, qui autem neglexerint, ſibi imputent, ſi ab hujuſmodi commodo repellantur. Dat. 3. Kal. Auguſt. *Conſtantinop.* poſt conſulatum LAMPADII, & ORESTIS VV. CC. 531.

1 Quod ſolutum eſt, peti non poteſt. 2 Alias præſumitur pro qualibet depoſitione. vid. Alciat. 3. *præſumpt.* 21. 3 Erronea teſtatoris confeſſio non nocet. 4 Demonſtratio hæc fuit: *Decem quæ Titio debeo.* 5 *l.* 3. *l.* 5. J. *h. t. l.* 17. *l.* 33. *ff. de cond. & demonſt.* §. 30. *Inſt. de leg.* Ulp. 24. §. 19. ἡ πλασὴ ἀπαριθμησις. *Synopſ. Baſil.* 44. *tit.* 16. *cap.* 62. hac ſententia, Falſa demonſtratio nunquam legata perimit. Ideoque ſi quis ita legaverit, Do lego huic aureos centum quos ei debeo: licet nihil debeatur, legatum valet ὡς ἀπὸ ἀπαριθμήσεως, tanquam ex numeratione. Harmenopulus 5. *tit.* 10. §. 24. hanc legem ita reddit, Falſa numeratio legata non perimit, unde ſi quis legans ita dixerit, *do huic tot nummos, quos ipſi debeo*, etiamſi non debeat, ſed falſo id dixerit, valet tamen legatum. 6 Dos incerta ſimpliciter uxori ſi prælegatur, uxor dotis quantitatem probare debet: alias legatum eſt inutile ei: ſi certa, non debet: eſtque remiſſo probationis onere, legatum utile, *ut hic.* & §. 15. *Inſt. de legat. l.* 6. *ff. de dote præleg.* 7 Demonſtratio hæc fuit, *Decem quæ in dotem accepi.* 8 Imo non debetur. *l.* 1. §. 7. *ff. de dot. præleg.* 9 Falſa demonſtratio his verbis innuitur, de qua vid. *l.* 2. *ſupr. h. t.* 10 Mortua filia in matrimonio dos patri ejusve heredibus reddi debet. 11 Pater liberationem dotis legare poteſt. 12 His verbis liberatio relinquitur, ut *l.* 1. J. *h. t.* 13 Dos, ſi ad inſtrumentum dotis relatione facta, legatur, ſtatur inſtrumento: ſi ad dotem, veritas inquiritur. 14 Demonſtratio hæc fuit: *Quæ inſtrumento dotali conſcripta ſunt*, do, lego. 15 *l.* 2. *ſupr. h. t. l.* 75. §. 1. *ff. de leg.* 1. *l.* 33. *ff. de cond. & demonſtr.*

16 Adde *L.* 35. *D.* 1. Modus eſt finis propter quem legatur, vel cauſa legandi collata in futurum, verbi gratia lego Titio centum ut quinquaginta Mævio reſtituat. *l.* 2. J. *h.t.* 17 Quoties alicui ſub modo legatum relinquitur, puta, *ut hoc faciat*, capit ille quidem legatum: verum ſi modus defecerit, legatum amittit. Modus enim eſt conditionis eventus in legatis & fideicommiſſis; ſi vero legatum mulieri relictum fuerit, *ut Petro nuberet*, ac legatum quidem acceperit, ſed Petrus eam ducere nolit, legatum reddere non cogitur. Nec enim per eam ſtetit, quo minus impleatur conditio. *Synopſ. Baſ.* 44. *tit.* 28. *c.* 1. 18 Modus eſt quaſi conditio, & ita ſæpius appellatur. *l.* 8. §. 7. *ff. de condit. inſtit. l.* 21. §. 3. *ff. de annuis leg. l.* 71. §. 1. *l.* 108. *ff. de cond. & dem. l.* 3. *in fin. l.* 4. *ff. de donat.* Non eſt tamen proprie conditio. *l.* 17. §. 2. *l.* 44. *in fin. ff. de manum. teſt.* Modus eſt, cum ita legamus ut aliquid fiat. *l.* 2. J. *h. t. l.* 17. *in fin. ff. de cond. & demonſtr.* 19 Id eſt, impleri debet, quemadmodum & conditio. 20 *l.* 31. *ff. de cond. & demonſtr.* 21 Modus hic fuit, ut Saturnina nuberet Titio. 22 *Al.* Februarii. Pammelius *in vita Tertull.* Nam pridie nonas Februarii Severus periit: adde quæ ſcripſi ad *l.* 3. *ſupr. de legat.* 23 Vid. ad hanc *l.* Cujac. 14. *obſ.* 25. 24 Nota genus modi. 25 Olim ex modo non oriebatur actio, hodie oritur. 26 Finge ita legatum fuiſſe ut ſervum manumitteres, ut *l.* 48. *ff. de fideic. libert.* 27 Quod olim non fuit. 28 *l.* 21. §. 3. *ff. de annuis legat.* 29 V. Cuj. *d. l.* 30 Pro legatis ſub modo relictis, competit actio & exceptio.

31 *Lib.* 35. *D.* 1. 32 *Incertis*, Hal. 33 Si quis alicui legatum ſub hac conditione reliquerit, *ſi ſine liberis heres diem ſuum obeat*, iſque nepotibus ex filia deceſſerit, deficit conditio. Nam quum relictis liberis mortuus ſit, etiam legatum inutile eſt, niſi alia defuncti voluntas evidenter probata fuerit. *Synopſ. Baſil.* 44. *tit.* 29. *c.* 1. 34 *Trallianis.* Hal. 35 *Si Titius heres meus pro parte ſine liberis deceſſerit, partem ſuam hereditatis Tralliano reſtituito.* Titius nepotem ex filia heredem inſtituit: num debetur Tralliano fideicommiſſum? non debetur. Nec enim decedit ſine liberis, qui nepotem ex filio relinquit heredem: facit *l.* 48. *ff. ſoluto.* 36 Heres legatario ſatisdat legati ſub conditione, vel in diem relicti nomine. *l.* 1. *ff. ut legat.* niſi teſtator cautionem remiſerit, *l.* 7. *infr. ut in poſſeſſ. leg.* His ita conſtitutis, teſtator ita teſtatus eſt: *Filia poſt vigeſimum annum Sempronio fundum dato.* eidemque Sempronio caveat ſub hac conditione, *Si non diverterit.* Sempronius ſibi caveri petit. Cautio denegatur Sempronio. Movetur, filia quod ſuperiori conditione a patre ad divertendum provocata videatur, quum divortii conditio turpis natura ſua ſit. Sempronius turpem quidem eſſe conditionem admittit, ſed hoc adjicit, turpes conditiones pro non adjectis haberi, cavendum igitur. 37 Cui contraria eſt, ſi a marito diverterit. *l.* 5. *ſupr. de inſtitut.* 38 Id eſt, edicti quo heredes legatorum nomine cavere jubentur: ne alioquin relictum aliquod novum putes, quo relicta ſub conditione ita demum captantur, *ſi conditio conſummata ſit*, quale nunquam auditum fuit. 39 Ratio dubitandi, de qua vid. Cujac. 9. *obſ.* 6. 40 Argumentum a contrario ſenſu in legibus, ſtatutis & ultimis voluntatibus eſt validum, *ut hic*: niſi hujuſmodi interpretatione inducatur legis, ſtatuti, vel juris communis emendatio: vel ſententia juri ejuſve rationi contraria, ſi contrarius ille caſus jure deciſus ſit: ſi qui ſtatuerunt, ea interpretatione inciderent in pœnam. Id quoque in ſtatuto emendante non obtinere putant: ſi interpretatio ſubintellecta ſtatuto ipſo prohibita ſit: ſi in ſtatuto dictio, ut vocant implicativa (*uti maxime*, & ſimilis) adjecta ſit: ſi alia mens eſſet contrahentium, aut teſtantium, ſi hoc genus argumenti a verbis narrativis legis vel canonis, vel a cauſa impulſiva, non finali, vel ab una tantum cauſa finali ſumitur: ut notat Socinus *reg.* 28. adde Manticam 3. *de conject.* 15. 16. 17. Everardum *in Topicis loco* 82. *argumento a contrario ſenſu.* 41 Puto legendum *Aulazano*, eo ſenſu: *Aulazano centum do lego, ſi cum focaria ejuſque matre morabitur.* Per Aulazanum ſtetit, quo minus voluntati teſtatoris fieret ſatis: Aulazanus fruſtra legatum petit. 42 De focaria, vid. *l.* 2. *ſupr. de donat. int. vir. l.* 12. §. 5. 6. *l.* 15. *ff. de inſtruct.* Paul. 3. *ſent.* 6. §. 37. 43 Legatarius faciendi debitor, ſi non facit, legatum non accipit. *l.* 1. *ſupr. de inſtit. l. un.* §. 2. *verſ. vel ipſum.* J. *de caducis.* 44 *Liciniæ centum do lego, ſi filio meo nupſerit.* filius moritur: Liciniæ non debetur legatum. vid. Cujac. 17. *obſerv.* 22. 45 *l.* 31. *ff. de cond. & demonſtr.* 46 *Titiæ centum do lego cum nupſerit.* Nupſit Titia in patris poteſtate adhuc poſita. Cuinam legatum quæſitum eſt, Titiæne an ejus patri? patri. *l.* 14. *in fin. ff. quando dies leg. l.* 78. *ff. de verb. oblig.* nam legati dies ceſſit tempore nuptiarum quo Titia nondum fuit emancipata. In legatis conditionalibus tempus conditionis inſpicimus. *l.* 28. *ff. de pignor.* in ſtipulationibus factis a filiofamil. tempus contractus, non conditionis inſpicitur. *l.* 78. *ff. de verb. oblig.* 47 Nuptæ etiam filiæ in parentum poteſtate eſſe poſſunt. *l.* 12. *ſupr. de coll.* An & in mariti? ſunt etiam in ejuſdem poteſtate, quod ad ſervitia, vid. Wurm. 1. *pract.* 36. *obſ.* 9. 48 De legato cum nupſerit. 49 Pluribus injuncta conditione, impleta conditio non prodeſt, niſi implenti. *l.* 44. *in fin. ff. de hered. inſtit.* Faciendo quiſque ſibi conditionem implet, non alteri. *l.* 13. *ff. de manumiſſ. teſtam.* Interdum neceſſe eſt ab omnibus conditionem impleri, puta quoties individuum factum eſt. *l.* 13. §. 2. *ff. de ſtatulib.*

D

De eo, qui juſſus eſt liber eſſe, ſi certum quid heredi dederit.

7. Idem A. Joanni P. P.

CUm quidam [1] teſtamento condito libertatem ſervo ſuo dereliquit ſub conditione, *ſi ſuo heredi certum numerum ſolidorum præſtaret*, vel *aliam quandam ſpeciem*, vel *vicarium ſervum*: Ille autem ſervus non in eodem [2] loco conſtitutus, ubi etiam heres fuerat, herili teſtamento cognito properabat ad heredem cum ipſo, quod juſſus erat dare heredi; ſed in medio latronum, vel hoſtium incurſione, [vel alio fortuito caſu] peremptum eſt, quod portabat: *Quærebatur* inter antiquos, ſi præpediretur libertas, quia hoc dare ſervus non poteſt propter memoratum fortuitum caſum? Itaque veterum dubietate quieſcente, nobis placuit, ut & libertas omnimodo competat, & commodum, quod heredi, vel extraneo relinquitur, non [3] abſtrahatur. Ex quacunque igitur cauſa impediatur, ſive per heredem, ſive per eum, cui dare [aliquid] juſſus eſt, ſive per fortuitos caſus, in libertatem quidem ipſe omnimodo perveniat, niſi ipſe ſervus noluerit adimplere conditionem: obnoxius tamen conſtituatur poſt libertatem heredi, vel ei, cui dare aliquid juſſus eſt, (niſi [4] & ipſe oblatas pecunias non ſuſceperit: quod enim ſemel [5] repudiatum ab eo eſt, redintegrati minime concedimus) quatenus hoc, quod dare juſſus eſt, omnimodo implere compellatur: vel ipſo mancipio [præſtando] ſi exiſtat: vel [6] in æſtimatione ejus, non amplius, quam in quindecim [7] ſolidos computanda: vel in alia re, ſi & ipſa appareat: vel ſi non exiſtat, vera ejus æſtimatione præſtanda. Dat. Prid. Kal. Maji, *Conſtantinop.* poſt conſulatum LAMPADII, & ORESTIS VV. CC. Anno 2. 532.

TIT. XLVII.
DE USURIS [8] ET FRUCTIBUS LEGATORUM, SEU FIDEICOMMISSORUM.

1. Impp. SEVERUS & ANTONINUS AA. Maximo.

LEgatorum [9], ſeu fideicommiſſorum uſuras ex eo tempore quo lis [10] conteſtata eſt, exigi poſſe manifeſtum eſt: Sed & fructus rerum, & mercedes ſervorum, qui ex teſtamento debentur, ſimiliter præſtari ſolent. Propoſita Prid. Kal. Auguſt. ÆMILIANO [11] & FRONTONE CONSS. 200.

2. Imp. ANTONINUS A. libertis Caſſiani.

ADverſus eos [12], qui ſub obtentu legis Falcidiæ legata [13] morantur, notiſſimum eſt juris auxilium. Si igitur propoſita ſtipulatione cavere [14] cum ſatisdatione poteſtis *vos reſtituturos, quanto amplius quam per eam legem licet*, acceperitis: Judex, qui de fideicommiſſis jus dicit, ſolida vobis legata præſtari jubebit. Quod ſi ſatisdationem implere non potueritis: arbitrio [15] dato certum diem vobis præfiniet, intra quem altera parte ceſſante partibus ſuis fungetur. Et ſi [16] conſtiterit legi Falcidiæ locum non eſſe, & uſuras & fructus poſt litem conteſtatam percipietis. PP. 16. Kal. Jun. DUOBUS & ASPRIS CONSS. 213.

3. Imp. ALEXAND. A. Paterno.

SI homines certi per fideicommiſſum tibi relicti fuerint, poſt moram periculo [17] debitoris fideicommiſſi ſunt. Propoſita 12. Kal. April. JULIANO II. & CRISPINO CONSS. 225.

4. Imp. GORDIAN. A. Dionyſio.

IN legatis & fideicommiſſis fructus [18] poſt [19] litis conteſtationem, non ex die mortis conſequuntur [20], ſive in rem, ſive in perſonam agatur. PP. Non. Septemb. GORDIANO A. & AVIOLA CONSS. 240.

TIT. XLVIII.
DE INCERTIS [21] PERSONIS.

1. Αὐτοκράτωρ Ἰȣςινιανός.

Hujus conſtitutionis meminit Juſtinianus Inſtit. de legatis. §. poſthumo. & Inſtit. De bon. poſſeſſ. in princ. *ex quibus locis hoc argumentum confeci.* A. Cont.

CUm olim incertis perſonis nec legata [22] nec fideicommiſſa relinqui poſſent, nec libertas, nec poſthumo [23] alieno, qui nec inſtitui poterat, hæc omnia correxit Juſtinianus: ita tamen, ut incertus [24] tutor nec hodie dari poſſit.

Photius quoque, & Balſamon in Nomocanone *non uno in loco ejus meminerunt, ajuntque eſſe tit.* 48. *lib.* 6. *conſtitutionem unam.*
Ex his igitur & ſequentes quoque epitomas confeci.

NUmerat hæc conſtitutio varia themata, variaſque ſpecies, quibus docet id quod illicito [25] collegio relictum eſt, non valere, niſi ſingulis e collegio legatum ſit: contra autem quidquid licito collegio legatur, valere. *Nomocanonis tit.* 12. *cap.* 9.

Item aliud argumentum.

DIcit conſtitutio valere quod relinquitur licito collegio, aut corpori [26], vel clericis, vel collegiis, vel curiæ, vel cohorti præſidis, vel medicis, vel doctoribus, vel advocatis, vel militibus, vel ejuſdem artificii opificibus ſeu artificibus, vel ſacerdotibus, vel cuipiam alii corpori: & ait, relictum dividi viritim, & ex æquis partibus inter eos, qui tempore mortis teſtatoris fuerint deſcripti in albo, præterquam ſi certam quantitatem teſtator unicuique attribuerit.
† Dicit quoque ad extremum ea conſtitutio, quod ſi ſemel, aut annuum quid in pios uſus relictum ſit, aut eccleſiis, aut xenonibus, aut ptochiis, aut venerabilibus domibus, aut communi clericorum, aut ad captivorum redemtionem, aut ipſis pauperibus, vel captivis, valeat defuncti voluntas. *Nomocanonis Tit.* 2. *cap.* 1.

Hæc excerpſi ex utraque Nomocanonis Latina tranſlatione, in quibus editionibus, & cæteris ejuſdem farinæ ſunt permulta nobis valde ſuſpecta. Itaque peſſime mihi videntur de nobis omnibus mereri, benevole lector, qui cum Græca habeant, vel Βασιλικῶν, *vel Nomocanonis exemplaria, & cætera ad jus pertinentia, ſuppreſſis Græcis ſuas futiles, & indoctas tranſlationes duntaxat edunt, quominus eorum fœdiſſima pleraque peccata ex Græcorum collatione coargui poſſint.*

TIT. XLIX.
AD SENATUSCONSULTUM [27] TREBELLIANUM [28].

De oneribus hereditariis.

1. Impp. SEVERUS, & ANTONINUS AA. Probo.

SI ex ſenatusconſulto quartam partem hereditatis [29] retinuiſti, & dodrantem fideicommiſſario reſtituiſti: quod creditoribus hereditariis pro [30] novem unciis præſtiteris, a fideicommiſſario petere potes. PP. 15. Kal. April. LATERANO & RUFINO CONSS. 198.

De oneribus, & legatis.

2. Imp. PHILIPPUS [A.] & PHILIPP. C. Juliano.

AD eum, cui ex Trebelliano SC. pars hereditatis reſtituitur, ſucceſſionis onera, ſeu legatorum [31] præſtationem pro competenti portione ſpectare, indubitati juris eſt. PP. 18. Kal. Novembr. PEREGRINO & ÆMILIANO CONSS. 245.

De republica.

3. Imppp. CARUS, CARIN. & NUMERIAN. AAA. Zotico, & aliis.

SI per fideicommiſſum hereditas Reipublicæ [32] relicta eſt, ex Trebelliano SC. (quod ab inteſtato [33] quoque locum habet) quartæ partis, & fructus [34] ejus vobis reſtitutio [35] competit. Sine die, & conſule.

De tacita repetitione fideicommiſſi.

4. Impp. DIOCLET. & MAXIM. AA. & CC. Quintianæ.

NOn [36] juſtam te gerere ſolicitudinem per fideicommiſſum relictæ portionis hereditatis perſpicimus, verentem ne fructum amittas relicti fideicommiſſi, quoniam avia teſtatoris ex parte heres ſcripta, & tibi rogata reſtituere, calliditate, ac fraude [37] repudiavit, ut ad alium nepotem eundemque coheredem devolvatur portio, a quo tibi nominatim non fuerat fideicommiſſum relictum, & coacta [38] ſuſpe-

1 Vid. Joann. Zanger. *de Except. part.* 3. *cap.* 2. *num.* 150. Anſ. 2 Hinc colligitur, Eum qui quid deferre creditoris ad domum tenetur, proprio ſumptu & periculo deferre teneri non creditoris. v. Molin. *de uſur. quæſt.* 9. *n.* 138. 3 Et ita conſtat caſu fortuito non excuſari debitorem. Rei interitu neminem liberari ab implenda conditione. adde *l.* 11. *ſupr. ſi cert. petat. l.* 3. *l.* 20. *ff. de ſtatulib.* 4 *d. l.* 3. §. 1. Ulp. 2. §. 5. 5 Semel repudiatum redintegrari non poteſt. 6 Æſtimatio rei loco eſt. 7 *l.* 35. §. 3. J. *de donat.* de vulgari ſervorum pretio, v. *l.* 1. J. *de comm. ſervo.*

8 *l.* 3. *in fin. ff. de annuis.* Paul. 3. *ſentent.* 8. §. *ult.* Cajus 2. *tit.* 7. *in fin.* De uſuris teſtamentariis vid. Molin. *q.* 73. *de uſur.* Hotomannum 2. *de uſur.* 4. 9 *Synopſ. Baſil.* 44. *tit.* 2. *cap.* 84. 10 Uſuræ legatorum debentur a lite conteſtata, *ut hic*: & *l.* 4. J. *h. t. l.* 91. *in fin. ff. de leg.* 1. Mora fit ex die litis conteſtatæ. Mora fit cum poſtulanti non datur. Paulus 3. *ſentent.* 8. §. *ult.* atque ita, Quoties ex teſtamento actione legatum petitur; fructus poſt litem conteſtatam capti & partus editi, & ſervo legato quæſiti legatario reſtituuntur. [illegible] reſtituturos quanto amplius quam per legem Falcidiam licuerit, acceperint. Secundo, ſi cavere non potuerint, Prætor fideicommiſſarius dabit arbitrum ad ineundam rationem legis Falcidiæ, & diem intra quem ineatur, partibus præſentibus: & ſecundum eam de fideicommiſſo pronunciabit, vel herede non veniente ad diem damnabit eum, ut ſolidum legatum præſtet cum onere uſurarum & fructuum a die litis conteſtatæ. *l.* 3. *ff. de uſur. l.* 78. *ff. de leg.* 2. *l.* 6. *in fin. ff. ſi cui plus quam per leg. Falcid. l. pen. ff. de uſur. l.* 88. *in fin. ff. ad leg. Falcid.* 17 Moram qui admittit, caſus fortuitos præſtat. *l.* 39. §. 1. *l.* 47. *in fin. ff. de leg.* 1. 18 Vid. *l.* 1. *ſupr. h. t.* 19 De fructibus legatorum. 20 Legatarii ſcil. Quæſtio eſt utilis: Cui ſcilicet fructus rei legatæ cedant. Alii hunc locum ita interpretantur: Rei alienæ legatæ fructus non pertinere ad legatarium, niſi a lite conteſtata: rei teſtatoris, pertinere. Accurſ. *hic.* Alii (Galli ſcilicet) heredem non de percipiendis teneri, ſed de perceptis. vid. Bart. *hic.* Ulpianus de percipiendis etiam teneri heredem ait. *l.* 39. §. 1. *ff. de leg.* 1. Paul. 3. *ſent.* 6. §. 46. aliter diſtinguit, Fructus qui ſolo cohærebant mortis teſtatoris tempore, ad legatarium pertinere: ante perceptos, non pertinere. Alii negant fructus perceptos ante aditam hereditatem deberi, alii deberi ajunt. vid. Graſſum *l.* 1. *ſentent.* §. *legatum quæſt.* 71. Cujacius *c.* 18. *de præſcriptionibus.* putat fructus deberi a tempore moræ, ſi per damnationem: a tempore aditionis, ſi per vindicationem res legata ſit. Subtiliter dici poteſt (non loquor de uſuris certæ pecuniæ legatæ) ad eum pertinere qui rei ſit dominus. *l.* 42. *ff. de uſuris. l.* 86. §. 2. *ff. de leg.* 1. ergo ad legatarium, cum recta via dominium rei legatæ tranſeat in legatarium. *l.* 64. *in fin. ff. de furtis.* Verius eſt autem, fructus rei legatæ deberi tantum ex mora, *ut hic*: cum ſingulari jure fructus rei ad pias cauſas legatæ, a tempore mortis debeantur. *l.* 46. §. 4. *ſupr. de Epiſcop. & Cleric. Nov.* 131. *c.* 12. *verſ. Si autem legatum.* Interea ex Harmenop. 5. *tit.* 10. §. 46. *diſcimus*, *Heredem, ſi poſt judicis ſententiam quadrimeſtre tempus in ſolvendo legato fecerit*, commoda ad ſententiam uſque præſtare legatario.

21 Περὶ ἀφανῶν προσώπων. 35. *Ecl.* 18. §. 25. §. 27. *Inſt. de legat.* Ulpian. 22. §. 4. & 24. §. 18. Paul. 3. *ſentent.* 6. §. 13. Incertæ perſonæ ſunt, quas ne quidem teſtator novit, veluti ſi dixerit, *Ei qui filiam meam duxerit*, vel, *qui primus Conſul factus fuerit centum do lego. d.* §. 25. 26. 27. *Inſt. de leg. ubi Theophilus.* Inter incertas etiam perſonas cenſentur poſthumi alieni. Inter incertas etiam perſonas videntur paulo poſt referri collegia, & ſimilia corpora, adde *l.* 4. *ff. de reb. dub.* 22 *d.* §. 25. *d.* §. 18 *d.* §. 13. 23 *Inſt. de bon. poſſ. in pr.* §. 28. *Inſt. de leg.* 24 *d.* §. 27. *l.* 20. *l.* 30. *ff. de teſt. tut.* 25 Illicito collegio legari non poteſt, ergo licito collegio legari poteſt. *l.* 1. *ſupr. de ſa-* [illegible] Trebelliano recentius eſt Pegaſianum. §. 5. *Inſt. eodem.* Trebelliano transferebantur actiones in fideicommiſſarium. Pegaſiano deducendæ quartæ ex fideicommiſſo jus datum eſt. Autore Juſtiniano hodie Pegaſianum in Trebellianum transfuſum eſt. 28 Dixi ad *L.* 36. *ff.* 1. *L.* 2. *Inſt.* 23. 29 Trebellianicam heres deducit ex hereditate, id eſt, ex fideicommiſſo univerſali hereditatis, *ut hic.* niſi inſtitutus ſit contemplatione fideicommiſſarii ipſius: tunc enim nullam quartam retinere notat Accurſ. in *l.* 18. *in fin. ff. h. t.* & ibid. Bald. & Roman. Imola in *l.* 11. *ff. de leg.* 1. *l.* 3. §. *cum Pellid.* 3. *ff. de uſuris.* 30 Deducta quarta ab herede, onera creditorum dividuntur inter heredem & fideicommiſſarium pro quadrante & dodrante, *ut hic*: non deducta, omnia transferuntur in fideicommiſſarium. 31 Fideicommiſſarius pro rata tenetur ad onera & legata, *ut hic.* & *l.* 1. §. *pen.* §. *ult. ff. h. t.* §. 5. §. 6. *Inſt. h. t. l.* 1. § 19. *l.* 15. §. 1. *ff. ut leg.* Paul. 4. *ſent.* 3. §. 1. 32 Etiam de hereditate reipublicæ reſtituenda quarta detrahitur. facit *l.* 1. §. 5. *l.* 3. *in fin. ff. ad l. Falcid.* 33 Trebelliano & legi Falcidiæ ab inteſtato etiam locus eſt. *l.* 5. *infr. h. t. l.* 6. §. 1. *ff. h.t. l.* 4. J. *de codicill. l. ult.* J. *quando dies leg. l.* 13. *ff. de inoff.* & merito, cum fideicommiſſum ab inteſtato relinqui poſſit. *l.* 5. *infr. h. t. l.* 22. *ſupr. de fideic.* vid. Wurmſ. 1. *pract.* 39. *obſerv.* 17. 34 *l.* 22. §. 2. *ff. h. t.* 35 Alii legunt *inſtitutio.* Cujac. 18. *obſ.* 9 legit *retentio.* 36 Vid. Cujac. *in hanc l.* 18. *obſ.* 12. 37 Id eſt, in fraudem fideicommiſſarii. vid. Cuj. *d. loco.* 38 Heres coactus adire hereditatem, Falcidiam amittit. *ut hic.* & J. *h. t. in fin.* quod ex Pegaſiano in Trebellianum tranſlatum eſt. adde *l.* 14. §. 3. *l.* 28. *ff. h.t.*

ctam

ſtam hereditatem adire, priusquam pro [1] herede gereret, rebus ſit humanis exempta: cum divo Antonino parenti noſtro deberi etiam a [2] ſubſtitutis fideicommiſſum contemplatione judicii teſtatoris, quaſi tacite ab his repetitum, jamdudum placuerit. Neque enim quartæ retentionem, quam illa, quæ repudiavit, hereditatem adire coacta [3], ut ſuſpectam retinere non potuit, timere debes. S. 6. Id. Jul. *Philippopol.* AA. CONSS.

De ſcriptura. De ſuccedentibus ab inteſtato.

5. Iidem AA. & CC. Veriſſimo.

ET [4] ſine ſcriptura per fideicommiſſum hereditas recte relinquitur. Igitur ſi uxor tua te, & privignum ſuum in diſcrimine mortis conſtituta deſignavit, velle ſucceſſionem obtinere uſque ad dodrantem; ejus voluntatem ratam ſervari convenit: cum [ab] inteſtato [5] ei ſuccedentes, de reſtituendo hereditatis conventos, ultra quartam, ære alieno [6] deducto, [illegible] [7] obtinere [8] poſſe [illegible]. S. 5. Kal. Maji, *Sirmii*, C. CONS.

De filiis, vel filiabus oneratis fideicommiſſo.

6. Imp. ZENO A. Dioſcorio P. P.

JUbemus, quoties pater, vel mater, filio ſeu filia, filiis vel filiabus ex æquis, vel inæquis partibus heredibus inſtitutis, invicem ſeu ſimpliciter quoſdam ex his [9] aut quendam rogaverit, *Qui prior ſine liberis deceſſerit, portionem hereditatis ſuæ ſuperſtitibus reſtituere*: ut omnibus modis retenta [10] quarta pro auctoritate Trebelliani SC. non [11] per [12] imputationem redituum (licet [13] hoc teſtator rogaverit vel juſſerit) ſed de ipſis rebus hereditariis, dodrans [14] reſtituatur. † Idemque in retinenda legis Falcidiæ portione obtinere jubemus: & ſi pater vel mater filio ſeu filia inſtitutis (ſicut ſupra dictum eſt) heredibus, rogaverit *eos earve nepotibus vel neptibus, pronepotibus vel proneptibus ſuis ac deinceps reſtituere hereditatem.*

§. 1. In ſupradictis autem caſibus fideicommiſſorum ſervandorum ſatiſdationem [15] ceſſare jubemus, ſi non ſpecialiter eandem ſatiſdationem teſtator exigi diſpoſuerit, & cum pater vel mater ſecundis [16] exiſtimant nuptiis non abſtinendum. In his enim duobus caſibus, id eſt, cum teſtator ſpecialiter ſatiſdari voluerit, vel cum ſecundis ſe pater vel mater matrimonii junxerit, neceſſe eſt, ut eadem ſatiſdatio pro legum ordine præbeatur. §. 2. Sin autem is qui fideicommiſſaria reſtitutione gravatus eſt, uno [17] filio ſuperſtite, vel nepote ex filio ſeu filia nato, vel pronepote, vel poſthumo relicto deceſſerit: non [18] videtur extitiſſe conditio, & ideo deficit fideicommiſſi petitio. §. 3. Illud etiam admonemus ea quæ de Falcidiæ portione non [19] per reditus [20], ſed per ipſas res hereditarias retinenda, & de ſatiſdatione fideicommiſſorum (ſicut ſupra dictum eſt) concedenda diximus; non [21] ulterius quam in his perſonis & caſibus, quorum ſuperius mentio facta eſt, oportere produci. PP. Kal. Septembr. *Conſtantinop.* PROBINO & EUSEBIO CONSS. 489.

In AUTHENT. de ſanct. Epiſc. §. ſed & hoc præſenti. al. §. ſi quis ſub conditione. col. 9. tit. 6. al. 15. Novell. 123. cap. 37.

NIſi rogati, *reſtituere datum dotis cauſa, vel propter nuptias donationi, vel relictum ſub conditione nuptiarum vel liberorum, monaſterium* [22], *vel alium locum venerabilem ingrediantur: ſive reſtitutio, aut ſubſtitutio fiat ſub prædictis conditionibus, ſive in redemtionem captivorum, ſeu in egentium alimenta.*

In AUTHENT. de reſtit. §. nobis ergo recte. col. 8. tit. 9. al. 4. Novell. 108. cap. 1.

COntra cum rogatus fuerit quis, *ut ſine liberis decedens, quod tunc ex hereditate ſupereſt, reſtituat, vel alii hujusmodi fideicommiſſi verbis gravatus, quartam* [23] *inſtitutionis fideicommiſſario reſtituere cogitur. Super hoc igitur, & cautionem* [24], *niſi* [25] *a defuncto remiſſa ſit, exponet. Quod ſi contingat eam deminui, aut ex ipſius ſubſtantia ſuppletur, aut ea deficiente, in rem* [illegible] *& hypothecaria fideicommiſſario uti permittitur adverſus rerum acceptores. Ex* [26] *cauſa tamen dotis, ſeu propter nuptias donationis, ſeu captivorum redemtionis, vel ſi non habeat, unde faciat expenſas, hujus quartæ permittitur deminutio.*

De fideicommiſſo relicto pupillo vel furioſo. §. Quibus caſibus ipſo jure utiles actiones transferuntur in fideicommiſſarium.

7. Imp. JUSTINIANUS A. Juliano P. P.

SAncimus, licentiam eſſe etiam ſoli tutori [27] recte fieri fideicommiſſi nomine univerſitatis reſtitutionem, quod pupillo relictum eſt, & ſine onere fidejuſſionis: ubi tamen pupillus fari non poſſit, vel abeſſe noſcitur: ne dum nimia [28] ſubtilitate utimur circa res pupillares, ipſa ſubtilitas [29] ad perniciem eorum revertatur. † Idemque juris eſſe oportet, & ſi furioſo [30] fideicommiſſaria debeatur hereditas: ut reſtitutio curatori ejus ſoli nomine ſcilicet furioſi celebretur. Quis enim ſenſus [31], quæ vox certa furioſo eſſe intelligitur, cum [in] utroque caſu reſtituentes [32] pleniſſimam conſequuntur ex noſtra lege ſecuritatem? Hoc eodem obſervando, & ſi pupilli vel furioſi reſtitutione gravati [33] ſunt. §. 1. Cum autem aliquis hereditatem reſtituere juſſus eſt, & dolo malo vel poſt litem conteſtatam vel antea ſeſe contumaciter celaverit, vel ſi [illegible] reſtitutioni, antequam reſtituerat hereditatem ab hac luce ſubtractus eſt, nullo herede, vel ſucceſſore [ei] exiſtente; vel fideicommiſſarius [illegible] ex Trebelliano SC. hereditas, ali per fideicommiſſum reſtituere juſſus fuerit res hereditarias: quemadmodum actionum translatio celebretur in tribus iſtis caſibus apud veteres dubitabatur [34]? & Domitius Ulpianus [illegible]. Sancimus itaque, ut ſive per contumaciam [35] abſuerit is, cui reſtitutio impoſita eſt, ſive morte [36] præventus nullo relicto ſucceſſore fuerit, ſive a primo fideicommiſſario in ſecundum translatio celebrari juſſa eſt, ipſo [37] jure utiles actiones [38] transferantur. Dat. 10. Kal. Novemb. *Conſtantinop.* LAMPADIO & ORESTE VV. CC. CONSS. 530.

A quo ſolvendum ſit ſpeciale fideicommiſſum.

8. Idem A. Joanni P. P.

QUidam teſtamento condito, juſſit heredem *omnem* [39] *hereditatem, quam ei dereliquit, alii reſtituere*: ſpeciale etiam fideicommiſſum alteri adſcripſit: & *quærebatur*, ſpecialis fideicommiſſarius id, quod ei relictum eſt, a quo conſequi debeat: utrumne ab herede, ut poſt reſtitutionem ejus alias res univerſitatis fideicommiſſarius accipiat? an una cum aliis rebus oporteat, & hoc generali fideicommiſſario aggregari, ut ipſe ſpeciali fideicommiſſario [illegible] Sancimus [40] [illegible] Senatusconſulti Trebelliani auctoritatem reſtitui generali fideicommiſſario [illegible]. PP. Dat. 15. Kalend. Novemb. *Conſtantinop.* poſt conſulatum LAMPAD. & ORESTIS VV. CC. Anno ſecundo. 532.

TIT. L.

AD [41] LEGEM FALCIDIAM [42].

De repetitione.

1. Impp. SEVERUS, & ANTONINUS AA. Priſco.

SCire debes, omiſſa Falcidia, quo pleniorem [43] fidem reſtituendæ portionis exhibere, non videri plus debito ſolutum eſſe. PP. 3. Id. Maji, LATERANO & RUFINO CONSS. 198.

1 Pro herede geſtio ſequitur aditionem. [illegible]

[illegible]

Adverſus quos, & pro qua portione locum habet Falcidia.

2. Idem A. Sactiano.

FAlcidiæ rationem adverſus omnes [1] pro modo legatorum, & fideicommiſſorum locum habere, certi & explorati juris eſt. PP. Kal. Jul. LATERANO & RUFINO CONSS. 198.

De tacito fideicommiſſo.

3. Imp. ALEXANDER A. Hermagoræ.

ETiamſi tacitum [2] fideicommiſſum heredem adminiſtraſſe apparuerit, legata tamen, ſeu fideicommiſſa, quæ teſtamento relicta ſunt, præſtanda eſſe, ambigi non oportet: ad eum videlicet modum, quem lex Falcidia patitur: cum quartam, quæ aufertur [3] heredi, qui contra [4] legem fidem ſuam obtulit, legatariis proficere non placuit. PP. Id. Octobr. ALEXANDRO A. CONS. 223.

De Principe.

4. Idem A. Philetiano.

ET in legatis Principi [5] datis legem Falcidiam locum habere merito Divo Hadriano placuit. PP. 5. Kal. Jan. ALEXANDRO A. CONS. 223.

De mortis cauſa donationibus.

5. Idem A. Damaſatæ.

SI mortis [6] cauſa immodicas donationes in ſororem tuam matrem contuliſſe probare potes: legis Falcidiæ ratione ſecundum conſtitutionem Divi Severi avi mei uti [merito] potes. PP. 15. Kal. Novemb. MAXIMO II. & ÆLIANO CONSS. 224.

De ære alieno. 1. Ex quibus legatis Falcidia deducitur. 2. Si quid ultra ſolidum heres præſtiterit, aut fecerit.

6. Idem A. Secundinæ.

IN imponenda ratione legis Falcidiæ omne æs alienum deducitur, etiam [7] quod ipſi heredi mortis tempore debitum fuerit, quamvis aditione hereditatis confuſæ [8] ſint actiones. §. 1. Omnia autem legata, quamvis [9] in operibus publicis conficiendis ſtatuiſque ponendis data ſint, ad contributionem dodrantis pro rata ſuæ cujusque quantitatis revocantur. §. 2. Nec [10] ſi quid ultra [11] ſolidum heres præſtiterit, aut perfecerit, legitimæ computationi præjudicatur. S. 5. Kal. Januar. MAXIMO II. & ÆLIANO CONSS. 224.

De teſtamento militis.

7. Idem A. [Primo, &] P. Pomponio.

IN teſtamento quidem militis [12] jus legis Falcidiæ ceſſat. Sed ſi ea, quæ ad [13] vos pertinent, defunctus tenuit, bonorum ejus videri minime poſſunt: & ideo recte rationem eorum, ut æris alieni, haberi deſiderabitis. PP. Kal. Maji, ALEXANDRO II. & MARCELLO CONSS. 227.

Quibus caſibus Falcidia ceſſat.

In AUTHENT. de heredib. & Falcidia. §. hinc nobis, & §. ſequ. col. 1. tit. 1. Novell. 1. cap. 2. & 3.

SEd [14] *cum teſtator hoc expreſſim* [15] *vetuit, non ignarus quis modus ſit ſui patrimonii, ceſſat Falcidia* [16]: *& ſi heres in hoc defuncto non* [17] *pareat, defertur hereditas perſonis enumeratis ſub titulo de legatis, & fideicommiſſis.* † *Item ſi heres quædam legata, ſubſtantiæ ſuæ menſuram ſubtiliter agnoſcens, præſtat in ſolidum: neque* [18] *ex his repetitio, nec ex aliis permittitur retentio, niſi inopinatum quid emergat.*

† *His ceſſantibus locus eſt Falcidiæ, ſi fiat inventarium* [19] *ſecundum modum, tempusque ſtatutum in aditione: Hac quoque adhibita obſervatione, ut in præſentia omnium ipſius* [20] *civitatis, in qua fiat, legatariorum, aut pro eis agentium, ſi perſonæ ratio ſit habenda, perficiatur: vel ſi quis abſit ex ipſis, aut intereſſe noluerit, ſuccedat præſentia trium teſtium, itidem ipſius civitatis locupletum, & bonæ opinionis, absque præjudicio tamen veritatis inquirendæ per ſervorum quæſtionem, & heredis, teſtiumque jusjurandum. Quo non* [21] *obſervato, ſolida legata præſtet, etſi fines hereditarios excedant. Nulla autem quæſtionum talium, vel litium excedat annum. Anno enim culpa heredis tranſacto cadet a relictis.*

In AUTHENT. ut ſponſal. larg. §. ſi quando. col. 9. tit. 2. Nov. 119. c. 11.

SEd *& in ea re ceſſat Falcidia, quæ ita relicta eſt*, ne [22] alienetur, ſed permaneat apud ſucceſſores ejus, cui relicta eſt.

In AUTHENT. de eccl. tit. §. ſi autem heres. col. 9. tit. 14. al. 6. Novell. 131. cap. 12.

SImiliter *Falcidia ceſſat* [23] *in his, quæ ad pias* [24] *cauſas relicta ſunt.*

Si heres fideicommiſſarium heredem inſtituat.

8. Idem A. Aurelio.

IRritum quidem propterea [25] teſtamentum fratris tui eſſe non poteſt, quod ex cauſa fideicommiſſi obligatus fuit, *ut, ſi ſine liberis prior decederet, paternam tibi hereditatem redderet*: Sed licet te heredem ſcripſerit, in imponenda tamen legatorum ratione, quibus te oneratum eſſe ſuggeris, fideicommiſſum debitum æris [26] alieni loco [27] deduci oportet: inſuperque in reſiduo legis Falcidiæ beneficium vindicabis. PP. Id. Septemb. MAXIMO II. & PATERNO CONSS. 234.

De condictione indebiti.

9. Imp. GORDIANUS A. Meſtriano.

ERror facti [28], quartæ ex cauſa fideicommiſſi non retentæ repetitionem non impedit. Is autem qui ſciens [29] ſe poſſe retinere, [univerſum reſtituit,] condictionem non habet: Quin etiamſi jus [30] ignoraverit, ceſſat repetitio. PP. 15. Kal. Novemb. PIO, & PONTIANO CONSS. 239.

An retentio Falcidiæ tranſmittatur ad heredem.

10. Idem A. Diogenio.

QUanquam pater tuus fratrem tuum rogaverit, *ut ſi ſine liberis diem ſuum fungeretur, portionem hereditatis tibi reſtitueret*; tamen inteſtato eo diem ſuum functo, id quod beneficio legis Falcidiæ [31] habere potuit, ad [32] ſucceſſorem inteſtati pertinere: ideoque non immerito ſororem tuam, quæ ſimul tecum ab inteſtato ei ſucceſſit, emolumenti, quod retinere potuit, portionem ſibi vindicare, manifeſtum eſt. PP. 5. Id. Novemb. GORDIANO A. II. & POMPEJANO CONSS. 242.

Si teſtator filium certis rebus pro Falcidia juſſit eſſe contentum.

11. Idem A. Maximæ.

SI (ut allegas) pater tuus eam portionem, ex qua te fecit heredem, fratribus tuis reſtituere juſſit, certiſque ſpeciebus pro Falcidia præcepit [33] eſſe contentam: auxilium legis Falcidiæ, quod imploras, apud ſuum Judicem non [34] prohiberis flagitare. PP. 7. Kalend. Novemb. ARRIANO & PAPPO CONSS. 244.

De donationibus inter virum & uxorem.

12. Impp. DIOCLETIAN. & MAXIMIAN. AA. Juſtino.

IN donationibus inter [35] virum, & uxorem factis [legem] Falcidiam habere locum, quando fideicommiſſi partibus funguntur, nonnullis juris placitis comprehenſum eſt. PP. 16. Kal. Jul. ipſis AA. IV. & III. CONSS. 290.

De fideicommiſſaria libertate.

13. Iidem AA. & CC. Zetho.

SI ea, cujus filium tuum ſervum ſignificas, ex judicio defuncti, quem dicis fideicommiſſariam libertatem ei reliquiſſe, aliquid conſecuta [36] eſt: ad reſtituendam fideicommiſſariam libertatem non immerito obnoxia conſtituta debet urgeri. Nam fideicommiſſum ei relictum usque ad eum modum poteſt petere, quem deducto pretio ſervorum, quos fuerat rogata manumittere, relictorum ſubſtantia patitur. S. Kal. Maji, *Heracliæ*, AA. CONSS. 293.

1 Falcidia minuuntur omnia legata pro rata. *l.* 32. §. 3. *l.* 89. *D. h. t.* §. *ult. Inſtit. eod.* §. 5. *Inſt. de fideic. hered.* excipe quoſdam caſus de quibus dixi ad *Nov.* 119. *c. ult.*
2 Heres qui fidem ſuam tacite, id eſt, clam dat teſtatori de reſtituendo ſibi relicto perſonæ jure incapaci, privatur omni commodo hereditario, fiſco applicando. *l.* 59. *D. h. t.* Fiſcus eo caſu tenetur ad legata, Falcidiamque detrahit ad inſtar heredis. *Salic.*
3 Heres ex tacito fideicommiſſo nihil retinet; ſolidum enim fiſco vindicatur. vide ad hunc locum quædam apud Cujac. 7. *obſerv.* 31. *in fin. ubi & Goveanum perſtringit.*
4 In tacito fideicommiſſo heres contra legem fidem ſuam offert. 5 Princeps lege Falcidia ſolutus non eſt, *ut hic*: nec lege Glicia. *l.* 8. §. 2. *D. de inoffic.* nec lege Voconia. qua de cauſa veniam legis Voconiæ in ſenatu Auguſtus petit apud Dionem. Solutus eſt tamen ſolennibus manumiſſionum. *l.* 14. *in fin. ff. de manumiſſ.* &, teſte Servio, lege quæ vetat in urbe mortuum ſepeliri. Caducariis vero ſolutus eſt; ſunt enim odioſæ. *l.* 56. *D. de leg.* 2. adde Cujac. 15. *obſ.* 30. 6 De donatione mortis cauſa detrahitur Falcidia. *l.* 18. *in fin. infr. h. t. l.* 2. *in fin. infr. de don. cauſ. mort. l.* 77. §. 2. *D. de leg.* 2. ut hinc colligas, mortis cauſa donationem legatis comparari. 7 Ante Falcidiam æs alienum deducitur, vel id etiam quod ſtricto jure aditionis confuſum videri poteſt. *l.* 8. *in fin. l.* 14. *infr. h. t. l.* 12. *l.* 39. *l.* 87. §. 2. *D. h. t.* §. 4. *Inſt. eod. l.* 51. *D. ad SC. Treb. l.* 39. §. 1. *D. de verb. ſign.* 8 *l.* 3. *ſ. de fideic.* 9 De legatis ad opera publica & ſtatuas publicas relictis detrahitur Falcidia. 10 *l.* 15. §. 2. *l.* 16. *l.* 61. *D. h. t.* id hodie abrogatum. *Nov.* 1. *cap.* 3. 11 *Ultro*, Cujac. *ad Novell.* 1. *cap.* 3.
12 Adde *l.* 12. *ſupr. de teſtam. milit. l.* 1. §. 12. *D. ſi cui plus, quam per legem Falcid.*
13 Etſi ceſſat Falcidia in teſtamento militis, poteſt tamen heres deducere bona ſua per defunctum poſſeſſa. 14 Falcidia olim non poterat prohiberi. *l.* 15. §. 1. *D. h. t.* hodie prohiberi poteſt. *ut hic*: dixi ad *l.* 1. *ſ. h. t.* Quid, liberi primi gradus poſſuntne prohiberi Falcidiam deducere? non poſſunt. 15 Heres Falcidiam non detrahit, cum teſtator prohibuit. 16 Quid? Trebellianicam poteſtne teſtator prohibere? poteſt, niſi ſit primi gradus filius. *Bald.* adde *l. jubemus.* 6. *ſ. ad SC. Treb.* Soc. *reg.* 432. Manticam 7. *de conjectur.* 11. 17 Pœna heredis non obſequentis teſtatori. 18 Et ita abrogatur *l.* 6. §. *ult. ſ. h. t.* 19 Heres inventarium etiam conficiens Falcidiam detrahit. 20 Solennitates inventarii conficiendi quæ ſint obſerva. 21 Pœna heredis inventarium non conficientis. 22 De re prohibita alienari non detrahitur Falcidia. 23 Hodie Falcidia ceſſat in his quæ ad pios uſus ſunt relicta, *ut hic.* olim detrahenda fuit. *l.* 1. §. 5. *D. h. t.* cui tamen repugnat Paul. 4. *ſent.* 3. §. 3. repugnat quoque *Nov.* 131. *c.* 12. repugnat etiam quod & apud Paulum *d. loco* Cujacius notat, Dei cultum poſtulare, ut nec in deorum donis valeat lex Falcidia, cum conſtitutio juris civilis, quæ inter conjuges donationem prohibet, in deorum donis non valeat. *l.* 5. §. 12. *D. de donat. int. vir.* Quæ ſententia Fornerio 2. *ſelect.* 25. diſplicet: Negat enim legatum Deo tolli, cum ad modum legitimum revocatum aliquot unciis delibatur. In *d.* §. 12. mutuo amore conjuges non ſpoliari, quoties id quod donatur mox in Dei cultum confertur, nec donatarii rem auget. Ad rem non pertinere, quod legato libertatis quadrans heredis minuatur. *l.* 8. §. 9. *ff. de inoffic.* aut quod libertatis immenſa æſtimatio ſit, nec ſimilem eſſe relegatæ dotis cauſam. *l.* 81. §. 1. & 2. *ff. ad l. Falc.* cum ſuum mulieri reddatur. *Novell.* 131. *c.* 12. Non ſimpliciter denegari Falcidiam in piis legatis: ſed ita demum ſi in his præſtandis dolum heres adhibuerit. Huc pertinere illud Auguſtini *in ſerm.* 2. *q.* 4. *c. de vita cleric. c. ult. Quicunque vult*, inquit, *exheredato filio heredem facere Eccleſiam, quærat alterum, qui ſuſcipiat, non Auguſtinum.* Quando hic cœpta eſt de legatis ad pias cauſas diſputatio, de piis cauſis aliquid paucis ex communi opinione interpretum ſubnotandum eſt, unumquemque teſtari pias ad cauſas poſſe, non tamen pupillum, prodigum, furioſum: Filiumfamilias vero poſſe patris conſenſu reſpectu ſolius piæ cauſæ, non aliarum. vide Clar. 3. *ſentent.* §. *teſtam. quæſt.* 5. In teſtamento ad pias cauſas, duos teſtes ſufficere: non requiri teſtes ut in eo ſint rogati: mulierem in eo teſtem eſſe poſſe: in eo valere diſpoſitionem teſtatoris captatoriam: valere nutu conditum hujusmodi teſtamentum: liberis in eo relinqui poſſe citra inſtitutionis titulum: eodem ſuſtineri legata ad non pias cauſas laicis relicta. Clar. 3. *ſent.* §. *teſtam. quæſt.* 6. An teſtamentum imperfectum ſuſtineatur propter pias cauſas, vide Clar. *ibid. quæſt.* 7. adde *l.* 21. §. 1. *ſ. de teſtam.* De privilegiis piarum cauſarum adde Oldendorpium *c.* 14. *de jur. ſingulari.* Goth. Hanc authenticam perperam tranſcriptam prob. Cenſur. Forenſ. *lib.* 3. *cap.* 9. *num.* 4. S. L. 24 Pia cauſa quæ dicatur, maxime controverſum eſt. vid. *l.* 15. *ibi, pie relinqui debet. ff. de inofficioſo.* Cremenſem *ſingulari* 9. Tiraq. *initio tract. piæ cauſæ*: Graſſum §. *Teſtament. quæſt.* 17. & 18. 25 Etiamſi quis gravatus ſit de reſtituendo, teſtari tamen poteſt. 26 *l.* 6. *ſupr. h. t. l.* 1. §. 12. *ff. ſi cui plus, quam per leg.* 27 Fideicommiſſum deducitur, tanquam æs alienum. 28 Heres per errorem facti ſolvens, non amittit condictionem Falcidiæ. *l.* 7. *l.* 10. *ſupr. de juris & facti ignor.*
29 Qui ſciens ſolvit, non decipitur: ideoque non juvatur. *l.* 1. *ſ. h. t. l.* 19. *ſ. h. t. l.* 12. *ſupr. de fideicomm. l.* 20. *ff. de donationibus.* 30 Solvens indebitum per errorem juris, non condicit. *l.* 10. *ſ. de jur. & facti ignor. l.* 9. *in pr. &* §. *ult. ff. de jur. & facti.*
31 Hinc colligunt, Liberos gravatos reſtitutione fideicommiſſi, unicam tantum quartam detrahere. qua de quæſtione dixi *l.* 6. *ſupr. tit. prox.* 32 Falcidiæ beneficium detrahendæ tranſmittitur ad heredem, *ut hic.* & *l.* 41. §. 3. *ff. de vulg.* ut & Trebell. *l.* 1. *infr. quorum legat. Graſſ.* §. *Trebell. quæſt.* 2. 33 Teſtator olim non potuit Trebellianicam prohibere, *ut hic*: & *l.* 18. *ſ. h. t.* hodie poteſt. *Nov.* 1. *c.* 2. *in fin.*
34 Hodie prohibetur. *d. c.* 2. 35 In donationibus morte confirmatis locum habet Falcidia, *ut hic*: adde *l.* 15. §. 5. *ff. h. t.* & *l.* 32. §. 1. *ff. de donat. inter virum.*
36 Agnoſcens ſibi legatum ſub ea conditione, ut ſervum manumittat, proprium ſervum manumittere cogitur: & tamen in legato Falcidiam patitur, licet minus juſto ſervi pretio conſequatur. adde *l.* 13. *ff. de minoribus. l.* 24. §. 13. *ff. de fideicomm. libert.*